

**Cercetări asupra discursului antisemit
în mediul online din România
(Research on anti-Semitic discourse
in the online environment in Romania)**

Ciprian IFTIMOAEI

Abstract

Hate speech means attacking, intimidating, humiliating, discrediting, hostile behaviour, or inciting violence against a person or a group of people on the grounds of race, ethnicity, nationality, age, religion, social category, gender, disability, membership of a community. Online Hate Speech is associated with phenomena such as intolerance, discrimination, marginalization, and social exclusion of some people or entire groups by appealing to stereotypes, prejudices, extremist ideologies, denying historical facts or invoking personalities who have been convicted of crimes against humanity. The consequences of Hate Speech can be identified in all forms of manifestation of social polarization, violence of any kind, and social, political, and military conflicts. The present work represents a contribution to the definition of the concept of *online hate speech* and the problems associated with this phenomenon (actors, contexts and consequences), it inventories the international, European and Romanian governmental and non-governmental organizations with attributions in the countering of hate speech. The paper summarizes the theoretical and empirical research elaborated so far in the Romanian academic space, concluding with the importance of using artificial intelligence (hate speech moderation algorithms, Big Data, Machine Learning, Application Programming Interface) to prevent and combat online hate content against jews (online antisemitism) or other groups.

Keywords: *online hate speech, cyber-bulling, discrimination, rasism, xenophobia, antisemitism.*

Introducere

Discursul instigator la ură și consecințele acestuia (discriminarea, xenofobia, rasismul, antisemitismul, șovinismul, teoriile conspiraționiste) proliferază în perioadele de instabilitate socială, politică, economică și de insecuritate. Frica, incertitudinea, explicațiile insuficiente ale autorităților, discursul oficial deficitar contribuie la amplificarea discursului urii deopotrivă în realitatea fizică/palpabilă și în realitatea virtuală.

În perioada pandemiei de COVID-19, am asistat la un reviriment al teoriilor conspiraționiste. În esență, toate acestea pun pe seama oculței internaționale crearea și răspândirea virusului ucigaș. Măsurile de prevenire și combatere a răspândirii COVID-19 (distanțarea fizică, izolarea la domiciliu, carantina, vaccinarea) sunt văzute ca tot atâtea oportunități de afaceri de către cei care cred în teoriile conspiraționiste. Războiul declanșat de Rusia putinistă în Ucraina a fost însoțit permanent de arsenalul mijloacelor de dezinformare, manipulare și propagandă. Dintre narativele cele mai cunoscute propagate de canalele de dezinformare de la Kremlin a fost cel al „operațiunii militare limitate” pentru „apărarea Donbasului” și „autoapărarea Rusiei” împotriva nazismului ucrainean. Războiul de apărare dus de Israel în Fâșia Gaza contra forțelor teroriste ale Hamas a furnizat „combustibil” pentru antisemitismul de pretutindeni.

În mediul online, se duc permanent războaie nevăzute împotriva unor persoane, grupuri, comunități, instituții și autorități prin intermediul discursului instigator la ură. Instituțiile, agențiile internaționale, organizațiile neguvernamentale s-au mobilizat încă de la apariția rețelelor de socializare pentru a preveni și combate discursul instigator la ură în mediul online. Au fost elaborate coduri de conduită pentru comportamentul în mediul online, ghiduri pentru combatere a dezinformării și știrilor false, legi, strategii și planuri de acțiune pentru contracararea efectelor discursului instigator la ură.

Comunitatea academică, în parteneriat cu instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale, a reacționat prin derularea unor cercetări care să clarifice cauzele, factorii de influență și consecințele propagării de conținut negativ în mediul online, care vizează

ofensarea, intimidarea, hărțuirea, instigarea la violență împotriva unor persoane sau grupuri de persoane prin invocarea unor criterii care țin de apartenența la o religie, etnie, orientare sexuală, culoare a pielii.

Lucrarea de față pornește de la definiția și operaționalizarea conceptului de „discurs instigator la ură” (DIU), inventariază și descrie principalele instituții, agenții și organizațiile internaționale, europene și românești cu atribuții în prevenirea și combaterea acestui fenomen, prezintă în sinteză contribuțiile la cercetarea asupra discursului antisemit în mediul online din România, subliniind rolul tehnologiilor digitale în combaterea antisemitismului online și a altor forme de discriminare, marginalizare și excluziune socială.

Discursul instigator la ură

Discursul este o modalitate de comunicare publică sau privată, verbală sau scrisă, spontană sau elaborată, prin care se exprimă idei, gânduri, sentimente, emoții, având diverse scopuri, cum ar fi informarea cu privire la o situație, explicarea unui fenomen, furnizarea unei soluții la o problemă de interes public, influențarea atitudinilor și comportamentelor individuale sau organizaționale, câștigarea simpatiei unor persoane sau grupuri de persoane, adeziunea față de o ideologie. Discursurile diferă nu numai în funcție de scopurile pentru care sunt formulate, ci sunt influențate și de contextele în care sunt diseminate. Astfel, putem deosebi între discursul ținut de un lider politic (președinte al unui partid politic), discursul adresat de conducătorul unei instituții publice sau organizații private către angajați, discursul susținut de un profesor sau cercetător în cadrul unui eveniment academic (deschiderea anului școlar/universitar, conferință științifică, lansarea unui proiect de cercetare) sau cel spontan al unei persoane care pur și simplu dorește să se adreseze unui auditoriu. Complexitatea unui discurs variază de la simpla opinie (atitudinea exprimată verbal), pe stradă, către o persoană sau în cadrul unui grup (de apartenență sau de referință), la conținutul scris, la care eventual sunt atașate imagini și simboluri, distribuit în mediul online pentru a capacita un public numeros.

Discursul politic este o formă specială de comunicare, având ca scop legitimarea (explicarea, justificarea, convingerea) unei acțiuni politice (strategie, politică publică, campanie electorală) și face parte din arsenalul a ceea ce numim propagandă politică. Sunt situații de comunicare în care discursul politic este utilizat pentru delegitimarea sau combaterea acțiunilor întreprinse de adversarii politici.

În cadrul unui regim autoritar, discursul politic servește (re)legitimării poziției ideologice a partidului unic sau dominant pe scena politică și a conducătorului acestuia. Discursul politic al urii sau propaganda ideologică poate avea consecință inclusiv eliminarea fizică a oponentilor politici.

Într-o democrație, chiar și „deficitară” sau „semi-consolidată”, discursul politic se desfășoară într-un cadru legal și normativ care, în genere, este conform valorilor și principiilor care fundamentează statul de drept (legalitate, toleranță, egalitate, echitate), fără a aduce prejudicii persoanelor sau grupurilor de persoane. Ion Rațiu spunea că democrația înseamnă „dreptul de a nu fi de acord”, care implică inclusiv contestarea poziției oficiale a regimului/conducerii politice. Pentru prezervarea democrației, orice formă de discurs, politic sau non-politic, trebuie practicat cu moderație, în deplin respect față de onoarea și demnitatea oricărei persoane, indiferent de statusul competitorului politic.

În statele democratice există prevederi legale care restricționează, interzic și sancționează discursul extrem (*extrem speech*) care afectează onoarea, demnitatea și integritatea persoanelor¹. Gabriel Bădescu și Daniela Angi invocă poziția Curții Europene a

¹ Gabriel Bădescu & Daniela Angi, *Discursul instigator la ură în România*, 2014, <https://www.researchgate.net/publication/333811833>, consultat în februarie 2024.

Drepturilor Omului referitoare la necesitatea reglementării discursului instigator la ură (DIU) pentru „a preveni și sancționa toate formele de expresie care răspândesc, instigă, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță”. Prejudicierea drepturilor persoanelor sau grupurilor de persoane, indiferent de scop, context, mijloacele utilizate conduce la vulnerabilizarea fundamentelor democrației ca regim de guvernare.

Discursul instigator la ură (*hate speech*), politic sau non-politic, indiferent de forma de adresare (verbală sau scrisă) și de cadrul de manifestare (fizic sau virtual), înseamnă atacarea, intimidarea, umilirea, discreditarea, ostilizarea, incitarea la violență împotriva unei persoane sau a unui grup de persoane pe motiv de rasă, etnie, naționalitate, vârstă, religie, sex, categorie socială, gen, dizabilitate și apartenența la o comunitate.

Într-un raport pe tema violenței, elaborat de United States Holocaust Memorial Museum², se precizează că discursul instigator la ură (DIU) este orice formă de „limbaj inflamator, adesea insultător și umilitor, care are ca țintă un individ sau un grup și care poate să includă sau nu un apel la violență”. Pentru elaborarea și propagarea DIU, emitenții recurg la „un simbolism specific, la elemente de jargon sau limbaj codificat, care sunt încetățenite în contextul istoric și cultural specific regiunii”. DIU este de multe ori dificil de detectat, monitorizat și sancționat, deoarece trebuie raportat în permanență la legile care garantează libertatea de expresie.

DIU reprezintă o formă extremă de manifestare a libertății de expresie, o exagerare care depășește cadrele legale și morale ale societății democratice și care prejudiciază drepturile și libertățile persoanei sau grupului de persoane către care este îndreptat: „Discursul instigator la ură desemnează o categorie problematică de expresie și libertăți conexe, ca de pildă libertatea de asociere și de întrunire, și care implică susținerea urii și a discriminării împotriva grupurilor pe baza rasei, culorii, etniei, credințelor religioase, orientării sexuale sau altui statut”³.

Valori democratice atacate prin DIU	Mijloace și forme de manifestare	Ipostaze și consecințe ale propagării DIU
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pluralism; ▪ toleranță; ▪ egalitate; ▪ echitate; ▪ imparțialitate; ▪ demnitate; ▪ onoare; ▪ participare; ▪ cooperare; ▪ incluziune socială; ▪ corectitudine; ▪ legalitate; ▪ pace, justiție și instituții puternice; ▪ dezvoltare durabilă. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ scuzarea, negarea, trivializarea abuzurilor și crimelor împotriva umanității (ex. pogromuri, genociduri, Holocaustul). ▪ false acuzații; ▪ ostilitatea; ▪ insulta; ▪ stigmatizarea; ▪ hărțurirea; ▪ amenințarea; ▪ violența (fizică, verbală, cibernetică). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ intoleranță; ▪ discriminare; ▪ marginalizare; ▪ excluziune socială; ▪ xenofobie; ▪ rasism; ▪ antisemitism; ▪ extremism; ▪ șovinism; ▪ etnocentrism; ▪ naționalism, ▪ autoritarism; ▪ sărăcie; ▪ insecuritate socială; ▪ conflicte, războaie.

Tabelul 1. Discursul instigator la ură: valori atacate, manifestări, consecințe

De cele mai multe ori, DIU este asociat cu fenomene precum intoleranța, discriminarea, marginalizarea, excluziunea socială a unor persoane sau grupuri întregi prin apelul la

² United States Holocaust Museum, *Hate speech and group-targeted violence. The role of speech in violent conflicts*, http://www.genocide-watch.com/images/OutsideResearch_Hate_Speech_and_Group-Targeted_Violence.pdf, consultat în februarie 2024.

³ Kevin Boyle, „Hate speech – the United States versus the rest of the world?”, in *Maine Law Review*, Vol. 53(2) 2001, <https://digitalcommons.maine.edu/mlr/vol53/iss2/7>, consultat în februarie 2024.

stereotipuri, prejudecăți, ideologii extremiste (fascismul, nazismul), negarea unor fapte istorice (robia sau sclavia, pogromurile, Holocaustul) sau invocarea unor personalități care au fost condamnate pentru crime contra umanității. Consecințele DIU pot fi identificate în toate formele de manifestare a polarizării sociale, violențelor de orice fel, conflictelor sociale, politice și militare. De exemplu, în războiul declanșat de Rusia lui Putin împotriva Ucrainei s-a utilizat o narațiune politică în cadrul căreia președintele și poporul ucrainean erau considerați „(neo)naziști”. Vladimir Putin l-a calificat pe președintele ucrainean Volodimir Zelenski, care are origini evreiești, drept „o rușine pentru poporul evreu” și a acuzat că Ucraina se află în mâinile neonaziștilor, după cum informează AFP și Reuters⁴.

Discursul instigator la ură în mediul online (*online hate speech*) reprezintă o formă relativ recentă de manifestare a discursului urii, care a luat amploare în contextul dezvoltării comunicării online, rețelelor de socializare și platformelor digitale (Facebook, Twitter, Youtube, Instagram, TikTok, Telegram, Reddit și LinkedIn ș.a.). Comunicarea în societatea digitală prezintă o serie de avantaje de care am beneficiat cu toții, mai ales în timpul pandemiei de COVID-19, când s-au menținut relațiile sociale la un nivel rezonabil, în condițiile distanțării fizice impuse de măsurile de securitate sanitară. Utilizarea pe scară largă a tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) prezintă și o serie de dezavantaje, cum ar fi proliferarea discursului instigator la ură în mediul online la un nivel greu de controlat.

DIU poate fi analizat și ca o formă a hărțuirii cibernetice (*cyber-bulling*) care se produce prin intermediul telefoanelor inteligente, laptop-urilor și tabletelor conectate la internet, sub forma unor mesaje text distribuite pe platformele online sau rețelele de socializare, prin utilizarea mesageriei electronice, forumurilor de discuții sau aplicațiilor online. Hărțuirea cibernetică implică trimiterea, afișarea sau distribuirea de conținut negativ (text, imagine, mesaj audio, video) cu intenția de modifica (constrânge) în mod abuziv comportamentul unei persoane sau al unui grup de persoane. Hărțuirea cibernetică se poate manifesta sub forma intimidării, amenințării și violenței cibernetice.

Antisemitismul online este o formă concretă de hărțuire cibernetică cu scopul de a ofensa, umili și amenința evreii, comunitățile din care fac parte, liderii acestora sau chiar statul Israel. DIU în mediul online împotriva evreilor este însoțit de stereotipuri negative, acuzații false, teorii conspirative, amenințări, negația Holocaustului sau diminuarea consecințelor acestei catastrofe umane. În contextul războiului de apărare a Israelului împotriva Hamas⁵, în Fâșia Gaza, asistăm la o recrudescență a antisemitismului, nu numai în statele islamice care sprijină terorismul, ci și în anumite medii occidentale, dominate de așa numita „stângă revoluționară occidentală”. Referindu-se la acest aspect, politologul Ioan Stanomir consideră că „antisemitismul este ideologia în jurul căreia se organizează un întreg discurs al urii: asemenea național-socialismului, islamo-fascismul predică *soluția finală* ca modalitate de lichidare a poporului evreu. (...) Noul război din Fâșia Gaza trebuie privit în acest context al continuității urii: lichidarea statului Israel este sinonimă cu lichidarea unei întregi națiuni. Justificarea barbariei palestinienilor devine o formă de complicitate la crimă”⁶.

Referindu-se la DIU, Andrei Vlădescu (2019) consideră că creatorii de conținut digital agresiv și violent se (auto)stimulează în preocupările lor distructive, mizând pe posibilitatea

⁴ DIGI24, „Putin: Zelenski este „o rușine pentru poporul evreu”, <https://www.digi24.ro/stiri/externe/putin-zelenski-este-o-rușine-pentru-poporul-evreu-2389393>, 16 iunie 2023, ultima accesare februarie 2024.

⁵ Pe aceeași temă, vezi Fighting Online Antisemitism (FOA), *Online Antisemitism Amid Israel-Hamas War: Month One*, November 22, 2023, <https://www.inach.net/online-antisemitismamid-israel-hamaswar-month-one/>, ultima accesare februarie 2023. În perioada 7 octombrie-7 noiembrie 2023, FOA a monitorizat și raportat un total de 34182 de articole antisemite, anti-israeliene, pro-Hamas, articole cu conținut violent, știri false despre război. Discursul instigator la ură a fost monitorizat pe nouă platforme de socializare: X (Twitter), Instagram, YouTube, Facebook, TikTok, VKontakte, Telegram, Reddit și LinkedIn.

⁶ Ioan Stanomir, „Hamas, barbaria și antisemitismul”, 10 noiembrie 2023, platforma *Contributor.ro*, <https://www.contributors.ro/hamas-barbaria-si-antisemitismul/>, accesat în februarie 2024.

anonimizării pe rețelele de socializare, fără a dispune neapărat de cunoștințe de tehnologia informației și comunicații, și fără a se expune la consecințe coercitive aplicate imediat de autoritățile publice. Grupurile vulnerabile vizate de DIU, identificate de el, sunt următoarele: evreii, maghiarii, comunitatea LGBTQ+, romii, musulmanii⁷.

Instituții și reglementări privind combaterea discursului instigator la ură

Potrivit lui Anton Carpinschi & Diane Mărgărit (2011), organizațiile internaționale cu caracter juridic (Curtea Internațională de Justiție din cadrul ONU, Curtea de Justiție a Uniunii Africane, Curtea Europeană a Drepturilor Omului din cadrul Consiliului Europei, Curtea Inter-Americană a Drepturilor Omului din Cadrul Organizației Statelor Americane) oferă consultanță juridică organizației și structurilor subordonate (instituții/agenții) și statele care solicită un astfel de servicii⁸. Organizațiile interguvernamentale/internaționale au filiale în multe regiuni și state ale lumii și relaționează cu organizațiile neguvernamentale (Amnesty Internațional, Transparency International, Crucea Roșie de pe lângă Națiunile Unite) pentru atingerea obiectivelor stabilite prin tratatele sau convențiile internaționale la care statele au aderat. Problemele internaționale au nevoie de instituții, resurse și soluții rezultate din cooperarea internațională și acorduri interguvernamentale. Prezint în următorul tabel aceste instituții, în realizarea căruia am ținut cont de nivelul de acțiune.

Nivel de acțiune	Instituții/organizații/agenții	Reglementări/politici/atribuții
Global	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ONU prin Curtea Internațională de Justiție, Oficiul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului, Comitetul pentru Drepturile Omului, Comitetul pentru Combaterea Discriminării Rasiale; ▪ Human Rights Watch; ▪ Amnesty International; ▪ Rețeaua internațională împotriva urii cibernetice (<i>International Network Against Cyber Hate – INACH</i>). ▪ Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului (IHRA) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Carta Internațională a Drepturilor Omului (International Bill of Human Rights);</i> ▪ <i>Acordul Internațional asupra Drepturilor Civile și Politice;</i> ▪ <i>Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de rasim (CERD).</i> ▪ Monitorizarea și sancționarea discursului instigator la ură; ▪ Combaterea discriminării și a discursului rasial; ▪ Combaterea discursului instigator la ură în mediul online. ▪ Elaborarea de strategii, rapoarte și măsuri de cooperare interguvernamentală
European	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Consiliul Europei – Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI); ▪ Comisia Europeană care a elaborat <i>Strategia UE privind combaterea antisemitismului și promovarea vieții evreiești;</i> ▪ Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO); ▪ Comisarul European pentru Drepturile Omului; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1953) și jurisprudența aferentă CEDO;</i> ▪ <i>Decizia-Cadru a Uniunii Europene pentru Combaterea Rasismului și a Xenofobiei adoptată la 28 noiembrie 2008;</i> ▪ <i>Convenia-Cadru a Consiliului Europei pentru Protecția Minorităților Naționale;</i> ▪ <i>Declarația Consiliului Uniunii Europene, din 6 decembrie 2018,</i>

⁷ Andrei Vlădescu, „A gândi, a rosti, a săvârși ura”, în *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 22/2019, <https://www.animv.ro/revista-romana-de-studii-de-intelligence-nr-22-en/>, ultima accesare februarie 2024.

⁸ Anton Carpinschi, Diana Mărgărit, *Organizații internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 17.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ OSCE – Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului; ▪ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (<i>European Union Fundamental Rights Agency – EU FRA</i>); ▪ Rețeaua Europeană împotriva Rasismului. 	<p><i>privind combaterea antisemitismului și elaborarea unei abordări comune în materie de securitate pentru a proteja mai bine instituțiile și comunitățile evreiești în Europa;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Decizia-cadru 2008/913/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008 privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului și xenofobiei prin intermediul dreptului penal.</i>
<p>Național</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Comitetul interministerial pentru combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului de ură, înființat prin Decizia prim-ministrului nr. 138/2019; ▪ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD); ▪ Consiliul Național al Audio-Vizualului (CNA); ▪ Avocatul Poporului; ▪ Agenția Națională pentru Romi; ▪ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” (INSHR-EW); ▪ ActiveWatch; ▪ Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki (APADOR-CH); ▪ Centrul pentru Resurse Juridice (CRJ); ▪ Institutului pentru Studii de Holocaust și Genocid în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca; ▪ Centrul pentru Studiul Democrației (CSD) în cadrul Universității Babeș-Bolyai (UBB) din Cluj-Napoca; ▪ Societatea Academică din România (SAR); ▪ Biroul din România al Institutului Auschwitz pentru Prevenirea Genocidului și a Atrocităților în Masă (AIPG). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură aferentă perioadei 2021-2023;</i> ▪ <i>Raportul de implementare a Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023;</i> ▪ <i>Legea nr. 157/2018 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea antisemitismului;</i> ▪ <i>Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor, simbolurilor și faptelor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 107/2006, cu modificările și completările ulterioare;</i> ▪ <i>Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările și completările ulterioare.</i> ▪ Identificarea, monitorizarea, combaterea și sancționarea discriminării sub toate formele. ▪ Dezvoltarea unor mecanisme legale și instituționale eficiente de respectare a drepturilor omului;

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Luarea de poziții publice împotriva amenințărilor la adresa drepturilor omului; ▪ Sesizarea autorităților publice și inițierea de litigii în cazuri de încălcări ale drepturilor omului; ▪ Buna guvernare.
--	--	--

Tabelul 2. Instituții/organizații/agenții cu rol în combaterea discursului instigator la ură

La nivelul Organizației Națiunilor Unite (ONU), funcționează Oficiul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului (*Office of the High Commissioner for Human Rights* OHCHR), cu atribuții în domeniul respectării drepturilor omului stipulate în *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (1948) și în alte reglementări în materie garantate de dreptul internațional. OHCHR a fost înființat de Adunarea Generală a ONU din 20 decembrie 1993 ca urmare a Conferinței Mondiale a Drepturilor Omului (1993).

În documentele ONU⁹, DIU este definit ca „orice fel de comunicare verbală, scrisă, atitudine sau comportament, care atacă sau folosește un limbaj peiorativ sau discriminatoriu cu referire la o persoană sau un grup de persoane pe baza apartenenței religioase, etnice, naționalității, rasei, culorii, descendenței sale, genul sau altui element de identitate. Acest lucru este adesea înrădăcinat în, și generează, intoleranță și ură, iar în anumite contexte poate fi înjositor și dezbinător”. *Strategia și Planul de acțiune* ale Națiunilor Unite privind discursul instigator la ură au fost lansate de Secretarul General António Guterres pe data de 18 iunie 2019. El consideră că discursul instigator la ură este un atac la adresa toleranței, incluziunii, diversității, care vizează esența drepturilor omului, subminează coeziunea socială, generează, întreține și amplifică violența, afectează pacea, stabilitatea și dezvoltarea durabilă a statelor și a lumii în care trăim¹⁰.

Adunarea Generală a ONU a adus în atenție preocupările referitoare la proliferarea DIU în întreaga lume și a adoptat o rezoluție care invită la toleranță și dialog inter-religios pentru protejarea drepturilor și libertăților persoanelor, a păcii și securității globale. Pentru a sensibiliza opinia publică cu privire la consecințele amplificării intoleranței, xenofobiei, rasismului, antisemitismului și a urii împotriva musulmanilor, rezoluția ONU din 2021 a proclamat data de 18 iunie a fiecărui an drept *Zi internațională pentru combaterea DIU*¹¹.

Referindu-se la necesitatea combaterii discursului extrem și dezinformării în medii online, Sahana Udupa (2021) propune de la nivelul Organizației Națiunilor Unite (ONU) o acțiune concertată pe patru domenii prioritare: abordarea globală a inegalităților gestionate de platformele online; conectarea comunităților critice; monitorizarea zonelor „gri”, a actorilor „marginali” și a platformelor mai mici/interne; implicarea statelor represive pentru a aborda campaniile coordonate de dezinformare și ură care pot degenera în violențe și conflicte de o mare amplitudine¹².

Intoleranța, stigmatizarea, discriminarea și incitarea la ură sunt considerate amenințări la adresa fundamentelor democratice ale Uniunii Europene. Comisia Europeană, Consiliul

⁹ United Nations, *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: A Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences*, 2019, <https://www.un.org/en/genocideprevention/hate-speech-strategy.shtml>, ultima accesare februarie 2024.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Agerpres, *18 iunie drept Zi internațională pentru combaterea discursului instigator la ură*, 18 iunie 2023, <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2023/06/18/18-iunie-ziua-internationala-pentru-combaterea-discursului-instigator-la-ura-onu--1125427>, ultima accesare februarie 2024.

¹² Sahana Udupa, „Digital Technology And Extreme Speech: Approaches To Counter Online Hate”, in *Research Paper for the United Nations Peacekeeping Technology Strategy*, New York, United Nations Peace Keeping, 2021.

European, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), Agenția Europeană pentru Drepturi Fundamentale acționează concertat pentru prevenirea și combaterea DIU, antisemitismului, rasismului, xenofobiei și discriminării. Deși nu apare menționat explicit în cuprinsul *Convenției Europene a Drepturilor Omului*, DIU a făcut obiectul unui număr mare de cauze aflate pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului. Cauzele CEDO legate de discursul instigator la ură sunt analizate ținând cont de dreptul la libertatea de exprimare prevăzută de Articolul 10 din *Convenție*. CEDO analizează excesele libertății de exprimare care aduc atingere demnității și onoarei persoanelor și dispune sancțiuni penale proporțional cu prejudiciile generate de acestea.

DIU și antisemitismul reprezintă priorități și pentru Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa¹³ (OSCE), în cadrul căreia funcționează Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (*Office for Democratic Institutions and Human Rights*, ODIHR) și Reprezentantul pe probleme care interesează libertatea mass media (*Representative on the Freedom of the Media*). Între activitățile desfășurate ODIHR se numără și cele care identifică, monitorizează și evaluează impactul DIU, incidența infracțiunilor determinate de ură și violență, manifestările de intoleranță, discriminare, xenofobie, rasism.

Prima *Strategie națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură*, aferentă perioadei 2021- 2023 și *Planul de acțiune* aferent au fost adoptate de Guvernul României prin „Hotărârea nr. 539 din 13 mai 2021”, publicată în *Monitorul Oficial, Partea I, nr. 517 din 19 mai 2021*. Prin această *Strategie* se urmărește prevenirea și sancționarea faptelor asociate antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură¹⁴. În *Strategie* se mai precizează că, în România, nu s-au înregistrat fapte de violență asociate discursului instigator la ură (antisemitism, xenofobie, rasim etc.) care să conducă la pierderea de vieți omenești. Cu toate acestea, o serie de instituții (ex. Casa Memorială „Elie Wiesel”), cimitire (ex. Cimitirul evreiesc din Huși) și monumente istorice cu semnificație pentru anumite comunități au fost vandalizate de persoane sau grupuri care distribuie materiale cu conținut antisemit, rasist, neo-legionar, nazist care instigă la ură împotriva celor care sunt percepuți a fi diferiți din punct de vedere etnic, religios și cultural.

Strategia identifică următoarele probleme legate de discursul instigator la ură, formele de manifestare și conținutul acestuia:

- deficitul de date statistice cu privire la modalitățile și amploarea manifestării antisemitismului, xenofobiei, radicalizării, DIU în România;
- lipsa unui sistem de monitorizare și analiză a proliferării în mediul online a DIU, inclusiv teoriile conspiraționiste și *fake news*-urile;

¹³ OSCE, *Dealing with Online Anti-Semitism*, 2019, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/441134.pdf>, ultima accesare februarie 2024.

¹⁴ Secretariatul General al Guvernului României, *Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură 2021-2023*, elaborată în 2021, <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/05/ANEXA-1-4.pdf>, ultima accesare februarie 2024. În data de 28 februarie 2022, a fost înființat, prin Decizia Prim-Ministrului nr. 173/28.02.2022, Comitetul interministerial pentru monitorizarea implementării *Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023*, structură formată din reprezentanții Cancelariei Prim-Ministrului, Secretariatului General al Guvernului, Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției, Ministerului Educației, Ministerului Culturii, Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Sportului, Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” și Agenției Naționale pentru Romi. În data de 10 martie 2022, prin Decizia Prim-Ministrului nr. 200/10.03.2022, un secretar de stat din cadrul Cancelariei Prim-Ministrului a fost numit în funcția de coordonator al Comitetului interministerial pentru monitorizarea implementării *Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023*.

- lipsa unor instrumente adecvate (ex. tehnologii digitale) pentru monitorizarea și sancționarea DIU și a celorlalte fenomene conexe manifestate în mediul online;
- colaborarea internațională insuficientă cu instituțiile guvernamentale și organizațiile neguvernamentale pentru prevenirea și combaterea DIU.

În *Raportul de etapă cu privire la progresul înregistrat în implementarea strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură*, aferent perioadei mai-noiembrie 2022, se apreciază că fenomenele monitorizate prezintă o „amenințare la un nivel general mediu constant”. În ceea ce privește DIU și xenofobia, se constată un „potențial de amplificare, cele mai vulnerabile grupuri fiind considerate etnicii romi și comunitatea LGBTIQ+”. Incidentele cu caracter antisemit înregistrate în România sunt izolate și prezintă un nivel scăzut de radicalizare, se mai notează în textul *Raportului*¹⁵. Ca obiectiv de perspectivă, în *Raport* se mandatează Inspectoratul General al Poliției Române (IGPR) cu misiunea dezvoltării unui sistem de colectare a datelor statistice privind infracționalitatea motivată de ură, sub coordonarea metodologică a Institutului Național de Statistică (INS), fără a se furniza detalii privind metodologia, tehnologia, resursele/costurile și rezultatele așteptate. Din datele oferite de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție rezultă o creștere a incidentelor antisemite raportate/înregistrate în perioada 2011-2022 (figura 1.)

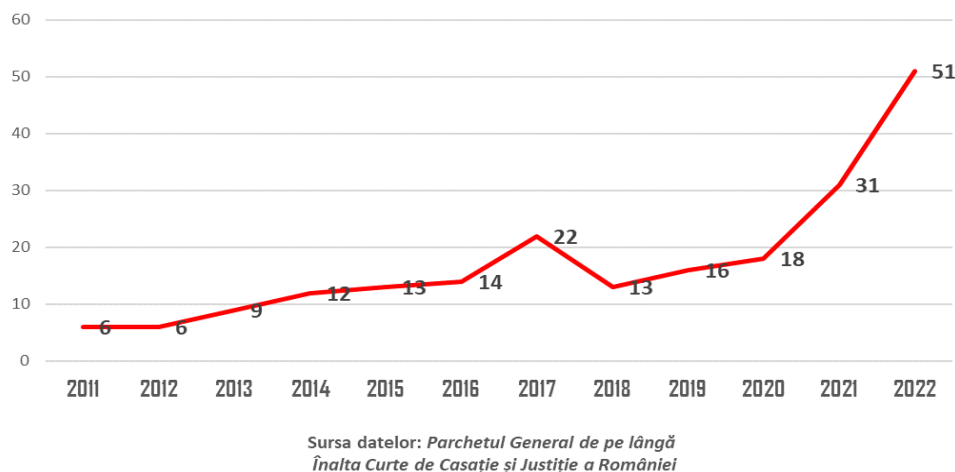

Figura 1. Incidente antisemite în perioada 2011-2022

Un rol extrem de important în raportarea, analiza și monitorizarea incidentelor privind antisemitismul, xenofobia, radicalizarea și discursului instigator la ură în România revine Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD). Conform reglementărilor acestei autorități publice, discriminarea include orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare: rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a

¹⁵ Guvernul României, *Raportul de etapă cu privire la progresul înregistrat în implementarea strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură*, 16 decembrie 2022, <https://gov.ro/ro/obiective/strategii-politici-programe/raportul-anual-cu-privire-la-progresul-inregistrat-in-implementarea-strategiei-naționale-pentru-prevenirea-i-combaterea-antisemitismului-xenofobiei-radicalizării-i-discursului-instigator-la-ura-aferenta-perioadei-2021-2023&page=1>, ultima accesare februarie 2024.

drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice¹⁶.

Creșterea numărului de cazuri de discriminare, așa cum se reflectă în tabelul 3, trebuie interpretat ținând cont de proliferarea DIU în perioada pandemiei de COVID-19 (insulte, stigmatizare, teorii conspirative pe seama evreilor), dar și de sensibilizarea populației cu privire la importanța raportării discriminării generate de antisemitism.

Anul de referință	Total cazuri raportate	Cazuri confirmate	Cazuri neconfirmate	Cazuri ce exced competența CNCD	Cazuri soluționate în cursul anului	Cazuri rămase în lucru
2011	5	3	1	0	1	0
2012	11	6	1	2	2	0
2013	5	1	1	0	3	0
2014	12	2	4	2	2	2
2015	4	4	0	0	4	0
2016	1	0	0	1	0	0
2017	6	1	1	1	1	2
2018	4	2	1	1	4	0
2019	14	4	1	3	6	6
2020	15	4	10	0	14	1
2021	9	2	1	1	4	5
2021	7	1	4	4	9	8

Tabelul 3: Cazuri de discriminare în România generate de antisemitism (Sursa: Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării – CNCD)

Alături de CNCD, un rol important în combaterea DIU este jucat și de organizațiile neguvernamentale (APADOR-CH, ActiveWatch, Centrul pentru Resurse Juridice) și institutele de cercetare (Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Centrul pentru Studiul Democrației) care-și asumă atribuții privind contracararea fenomenelor de intoleranță, discriminare și marginalizare țintite către persoane și grupuri de persoane pe criterii etnice, religioase, culturale, de apartenență la comunități.

3. Cercetări privind discursul instigator la ură în România

Primul studiu pe tema discursului instigator la ură a fost realizat de către un grup de cercetători din cadrul Centrului pentru Studiul Democrației (CSD) de la Cluj-Napoca, coordonat de Gabriel Bădescu și Daniela Anghi, în a doua jumătate a anului 2013. Abordarea DIU a fost interdisciplinară: sociologică, istorică, juridică și instituțională. Cercetătorii de la CSD au identificat instituțiile-cheie cu rol în prevenirea și combaterea DIU la nivel internațional, european și național, legislația relevantă în acest domeniu, precum și organizațiile neguvernamentale care au atribuții pe linia respectării drepturilor omului. Lucrarea cuprinde și o secțiune empirică privind DIU în România, realizată pe bază de interviuri cu reprezentanții instituțiilor publice și organizațiilor neguvernamentale relevante¹⁷.

¹⁶ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, ultima accesare februarie 2024. Pentru o analiză comparativă a fenomenului, vezi și European Union Fundamental Rights Agency, *Antisemitism in 2022. Overview of antisemitic incidents recorded in the EU*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/antisemitism-overview-2012-2022>, ultima accesare în februarie 2024.

¹⁷ Gabriel Bădescu, Daniela Anghi, *Discursul instigator la ură în România*, 2014, <https://www.researchgate.net/publication/333811833>, ultima accesare februarie 2024.

Adriana Iordache (2015) a întreprins o analiză calitativă¹⁸ a discursului instigator la ură pe baza unui număr de 384 de Hotărâri ale Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), adoptate în perioada 2003-2015, identificând persoana sau grupul care au fost victime ale acestui fenomen, ținând cont de deciziile luate de instituția în cauză. Pentru analiza calitativă, cercetătoarea a utilizat o grilă de evaluare a discursului urii structurată în patru categorii:

- tipul de DIU (public politic, public non-politic);
- discursul urii prezent în spațiul public fără ca adresarea să fie publicul general (discursul dintre indivizi sau grupuri);
- motivația discursului instigator la ură (rasă, naționalitate, etnie, religie, orientare sexuală etc.);
- grupurile vizate de discursul urii (romi, maghiari, femei, homosexuali etc.).

Din analiza efectuată rezultă următoarele grupuri țintite de DIU în România: romii „murdari” și „necivilizați”, maghiarii „neloiali”, femeile, persoanele apaținând comunității LGBTQ+, persoanele cu alte orientări religioase „sectare” în raport cu religia dominantă (creștin ortodoxă).

Preocuparea Adrianei Iordache pentru studiul DIU este continuată cu o lucrare realizată în co-autorat, cu Iustina Ionescu, publicată sub egida Societății Academice din România¹⁹. Lucrarea constă într-o analiză comparativă a legislației internaționale și naționale referitoare la definirea și sancționarea DIU, cu precizări privind criteriile Curții Europene a Drepturilor Omului în evaluarea cauzelor care au ca obiect discursul urii și motivarea deciziilor luate. Ca modele de reglementare și sancționare a DIU sunt analizate comparativ Franța și România. Studiul de caz centrat pe România reunește analiza juridică a nouă spețe ale instanțelor penale și nouă hotărâri ale Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării în cazuri privind afirmații discriminatorii la adresa romilor, pentru a evidenția modul de aplicare a prevederilor legislative din domeniu.

O premieră în cercetarea DIU în mediul online este studiul semnat de Radu-Mihai Meza²⁰ (2016) de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, care a analizat peste 2,6 milioane de comentarii redactate în limba română, publicate pe Facebook și identificate în paginile unor persoane publice, pe bloguri și în ziarele online. Comentariile cu conținut instigator la ură care au făcut obiectul analizei au fost publicate în perioada ianuarie-iunie 2015. Rezultatele cercetării sale indică o frecvență relativ mică a DIU (sub 1/%, pe eșantionul studiat). Cercetătorul subliniază că există contexte și perioade de manifestare ceva mai intense a DIU în care indicatorii utilizați pentru detectarea acestui tip de conținut apar frecvent. Ca instrument de lucru, Meza a utilizat interfața de programare a aplicației (*Application Programming Interface*) Facebook. Pentru cercetătorii care doresc să aprofundeze studiul DIU, cercetătorul clujean recomandă configurarea unui *Web scraper*²¹ pentru a procesa o cantitate și mai mare de date. Pentru o analiză aprofundată a conținutului DIU, el sugerează folosirea unor tehnici de lingvistică computațională adaptate limbii române. Tehnicile de lingvistică computațională permit prelucrarea automatizată luând în calcul și particularitățile care țin de contextul lingvistic al țării noastre.

¹⁸ Adriana Iordache, „A qualitative analysis of hate speech reported to the Romanian National Council for Combating Discrimination (2003-2015)” în *Sfera Politicii* nr. 4 (186) / 2015, pp. 50-72.

¹⁹ Adriana Iordache, Iustina Ionescu, *Analiză comparativă asupra legislației și jurisprudenței pe domeniul discursului discriminatoriu sau instigator la ură*, Societatea Academică din România, 2015.

²⁰ Radu Mihai Meza, *Studiu asupra situației discursului instigator la ură în online-ul românesc*, 2016, https://www.researchgate.net/publication/295074936_studiu_asupra_situatiei_discursului_instigator_la_ura_in_online-ul_romanesc, ultima accesare februarie 2024.

²¹ *Web scraper* este un instrument care permite descărcarea și prelucrarea datelor de pe platformele online în funcție de anumite criterii. De exemplu, prin utilizarea limbajului de programare Python se pot extrage informații din documente HTML și XML.

Într-un studiu recent ce are la bază o abordare discursiv-istorică (*Discourse-Historical Approach*), Oana Celia Gheorghiu și Alexandru Praisler²² analizează mostre din discursul liderilor Alianței pentru Unitatea Românilor (AUR) care a făcut o „campanie insidioasă” în mediul rural pauper din România și pe rețelele de socializare, obținând un scor neverosimil (9,08% pentru Camera Deputaților și 9,17% pentru Senat) la alegerile parlamentare din anul 2020. Analiza mostrelor prelevate din discursul liderilor AUR evidențiază accente „ultraconservatoare, ultraortodoxe, naționaliste și xenofobe, pledând pentru familie, națiune, credință creștină și libertate”, asemănătoare cu discursul instigator la ură proferat de corifeii *Mișcării Legionare/ Legiunii Arhanghelul Mihail/ Garda de Fier/ Totul pentru Țară* în perioada interbelică, după cum precizează cele două cercetătoare.

Conform obiectivelor asumate prin *Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură 2021-2023*, la intervale de 5 ani, INSHR-EW va coordona realizarea unor cercetări sociologice în comunitatea evreiască din România pentru a evalua percepția gradului de securitate a membrilor comunității. Rezultatele cercetărilor sociologice sunt publice, diseminate către toate instituțiile și organizațiile interesate, inclusiv prin intermediul web site-ului INSHR-EW.²³

4. DIU împotriva evreilor în mediul online din România

În afară de articolele științifice și rapoartele de cercetare realizate la comanda unor organizații neguvernamentale, menționate anterior, în mediul online se găsesc și cercetări empirice care vizează, direct sau indirect, discursul instigator la ură. Cele mai multe, realizate pe baza sondajelor de opinie, au ca beneficiar direct Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” (INSHR-EW).

INSHR-EW a inițiat în aprilie 2016 un proiect de monitorizare a DIU împotriva evreilor și romilor pe paginile de *Facebook* și *YouTube* cu conținut în limba română, cu scopul de identifica și descrie conținutul discriminatoriu diseminat în mediul online. Activitățile de identificare și analiză preliminară a discursurilor instigatoare la ură s-au desfășurat până în luna decembrie a aceluiași an. Echipa INSHR-EW a colectat date privind cazurile în care autorii antisemiți sau anti-roma au lansat în mediul online idei acțiunii precum:ucidere/exterminare, sterilizare, expulzare, segregare, alte acte de violență fizică sau politici discriminatorii. Datele privind DIU împotriva evreilor și romilor au fost colectate de pe platformele *Facebook* și *YouTube*. După colectarea acestora s-a procedat la analiza de conținut a secvențelor de discurs agresiv și violent. Autorii proiectului precizează că, activitatea de monitorizare și raportare s-a desfășurat prin intermediul unor conturi anonime, cu respectarea legislației în vigoare și a unor standarde etice stricte²⁴. Ulterior mostrele de DIU au fost raportate administratorilor *Facebook* și *YouTube* spre a fi moderate și eliminate.

²² Oana Celia Gheorghiu, Alexandru Praisler, „Hate speech revisited in Romanian political discourse: from the Legion of the Archangel Michael (1927–1941) to AUR (2020–present day)”, in *Humanities and Social Sciences Communications*, 9, Article number: 235 (2022), <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01228-y>, ultima accesare februarie 2024.

²³ În perioada noiembrie-decembrie 2021, la comanda INSHR-EW, a fost realizat un sondaj de opinie, reprezentativ pentru populația adultă a României, privind „Percepția relațiilor interetnice și Holocaustul din România”. O parte a rezultatelor cercetării sunt relevante prezentei acțiuni din cadrul *Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură 2021-2023*. Sondajul integral este public, accesibil pe site-ul www.inshr-ew.ro, în limba română și engleză.

²⁴ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, *Monitorizarea și combaterea discursului antisemit și anti-Roma în social media*, 2016, <https://www.inshr-ew.ro/portfolio-item/monitorizarea-si-combaterea-discursului-antisemit-si-anti-roma-in-social-media>, ultima accesare februarie 2024.

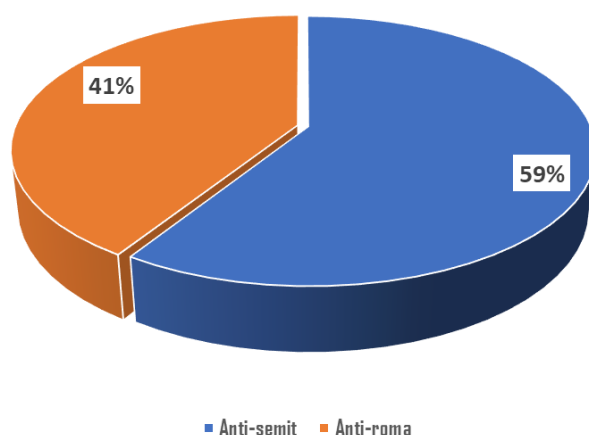

Figura 2. Distribuția DIU în funcție de criteriul etnic (Sursa: INSHR-EW, 2016)

Într-un raport de cercetare INSHR-EW pe tema *Percepției relațiilor interetnice și Holocaustului din România*²⁵, ce are la bază un sondaj de opinie efectuat în perioada noiembrie-decembrie 2021, se precizează că germanii, evreii sau alte minorități etnice nu reprezintă o amenințare pentru România. La polul opus, romii și maghiarii sunt percepuți ca cea mai mare amenințare pentru țară. Cele mai multe/puternice raportări negative sunt față de romi.

În perioada noiembrie 2022-ianuarie 2023, Anti-Defamation League²⁶ (ADL) a desfășurat o cercetare sociologică în zece țări din Europa (România nu a fost printre acestea) privind prezența stereotipurilor și prejudecăților antisemite în societățile acestor state. Se constată că Europa de Vest (Belgia, Franța, Germania, Țările de Jos, Spania și Marea Britanie) înregistrează un nivel al prejudecății antisemite mult mai scăzut în comparație cu grupul țărilor din Europa Centrală și de Est (Ungaria, Polonia, Rusia, Ucraina). Cercetarea ADL mai arată că atitudinile antisemite sunt mai frecvente în rândul celor care se identifică cu „valori politice conservatoare sau de dreapta”. Conform cercetărilor efectuate de ADL, în anii 2014 și 2015, antisemitismul în România era la un nivel asemănător celorlalte state din Europa Centrală și de Est.

Analiza întreprinsă în ultimii ani asupra DIU în mediul online demonstrează persistența acestui fenomen, în ciuda eforturilor de prevenire și combatere. Din punct de vedere tematic, direcțiile principale ale retoricii instigatoare la ură analizate recurg la teorii conspiraționiste potrivit cărora evreii sunt cei care controlează România/ lumea pe multiple niveluri (economic, cultural, informațional, educațional etc.) și fac apologie extremistă²⁷.

²⁵ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” - beneficiar, *Percepția relațiilor interetnice și Holocaustul din România* - Sondaj de opinie Noiembrie-Decembrie 2021, cercetare realizată de Studio Twelve SRL, decembrie 2021, https://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2018/01/Sondaj-INSHR_2021.pdf, ultima accesare februarie 2024.

²⁶ Cf. Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, publicat pe 21 iulie 2023, <https://www.inshr-ew.ro/antisemitismul-de-20-evolutia-manifestarilor-antisemite-in-spatiul-public-offline-si-online-din-romania>, ultima accesare februarie 2024.

²⁷ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, *Antisemitism de 20%. Raport de monitorizare mai 2022-aprilie 2023*, publicat pe 20 iulie 2023, <https://www.inshr-ew.ro/portfolio-item/raport-antisemitism/>, ultima accesare februarie 2024.

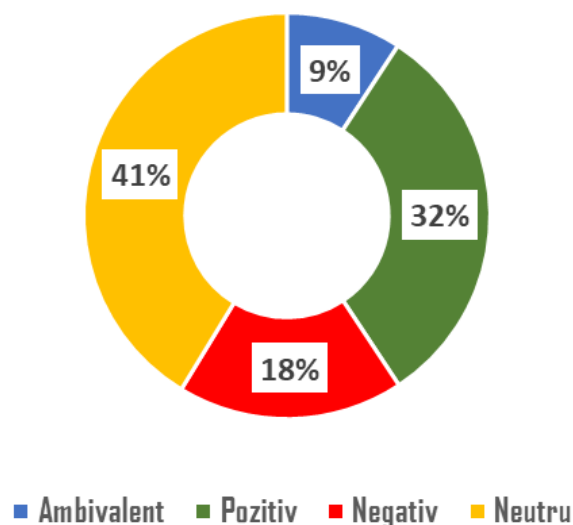

Figura 3. Antisemitismul online. Categoriile de discurs pe Facebook despre comunitatea evreiască (Sursa: INSHR-EW, 2023)

Absența unor mecanisme și instrumente digitale pentru identificarea, analiza, moderarea pe platformele online (X/Twitter, Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, Telegram, Reddit și LinkedIn) și raportarea în vederea sancționării legale a DIU permite difuzarea mesajelor antisemite, negaționiste, adaptarea constantă la noi canale de comunicare, la teme și evenimente care generează emoție în spațiul public.

Soluții pentru combaterea DIU în mediul online

Pentru detectarea, monitorizarea și sancționarea DIU în mediul online, se impune dezvoltarea unei colaborări extinse (instituțională, legislativă, tehnologică, *intelligence*) între autoritățile publice ale statelor, companiile de tehnologie, organizațiile neguvernamentale care sunt preocupate de protejarea drepturilor și libertăților cetățenilor, precum și a persoanelor sau grupurilor victime ale intimidării, agresiunii, violenței, discriminării, marginalizării și excluziunii sociale.

Diseminarea, proliferarea și impactul DIU în mediul online (*online hate speech*-ul), indiferent de țintele vizate de această activitate (romi, evrei, maghiari, femei, membri ai comunității LGBTQ+ și persoane cu religii diferite de religia dominantă în societate) pot fi cercetate prin utilizarea tehnologiilor digitale (Inteligența Artificială, gestionarea bazelor mari de date, algoritmi/mașini care învață din analizele efectuate, tehnici de lingvistică computațională, calcul de înaltă performanță).

Analiza impactului DIU în mediul online presupune identificarea emitenților (persoane private sau publice) de conținut antisemit, discriminatoriu, negativist la adresa unor grupuri sau persoane, analiza aprofundată a conținutului elaborat și diseminat (text, simboluri, imagini, filme) prin raportare la reglementările legate în domeniu (dreptul la libera exprimare), contextul propagării DIU (evenimente cu puternic impact emoțional, aniversări istorice, manifestații publice, proteste, procese electorale, crize economice, pandemice, militare) și evaluarea impactului (amplora și gravitatea persoanelor/grupurilor afectate).

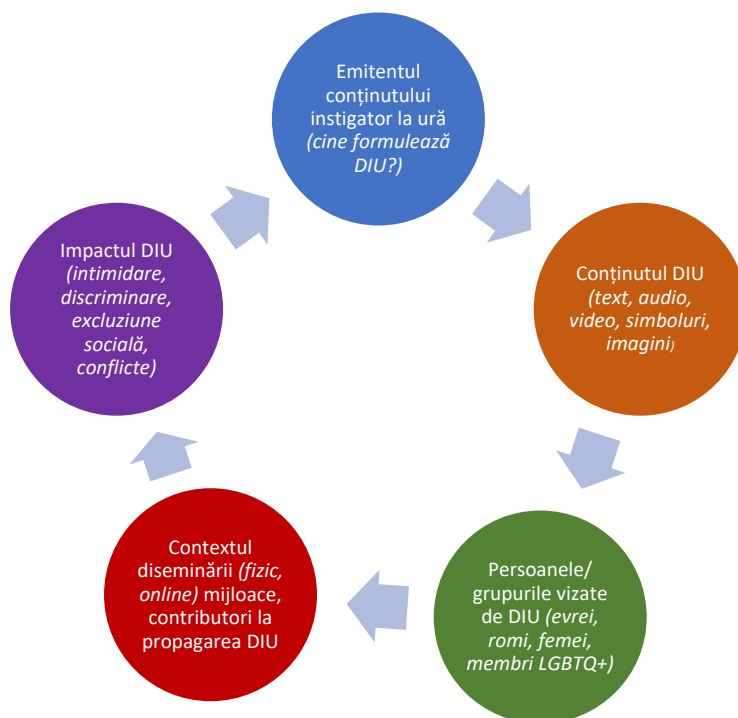

Figura 4. Analiza impactului discursului instigator la ură în mediul online

Pentru a detecta conținut instigator la ură (ex. antisemitism online) pe platformele de socializare, căutarea trebuie efectuată după cuvinte și expresii-cheie, simboluri, imagini, conținut audio-video. În ultima perioadă, se discută tot mai des despre interogarea platformelor digitale în care este afișat și distribuit conținut instigator la ură prin *application programming interface*²⁸ (API). Aplicațiile de genul *CrowdTangle*²⁹ caută cuvinte-cheie doar în postările și grupurile publice ale rețelelor de socializare gestionate de compania *Meta* (*Facebook, Instagram and Reddit*), fără a analiza imaginile, fotografiile, videoclipurile sau meme-urile. Din cercetările întreprinse de INSHR-EW, rezultă că discursul online antisemit este elaborat și diseminat de conturile private la care extensia *CrowdTangle* nu are acces.

Un aspect important care trebuie avut în vedere este moderarea³⁰ (raportarea, analiza și sancționarea) DIU de către platformele care administrează rețelele de socializare. În funcție de algoritmi dezvoltati pe baza inteligenței artificiale, moderatorii digitali pot, după caz, respinge sau menține postările susceptibile de conținut instigator la ură. În spațiul public sunt exprimate nemulțumiri ale unor persoane fizice sau organizații care au raportat DIU către sistemele de

²⁸ *Application programming interface* (interfața de programare a aplicațiilor) se referă la o aplicație informatică prin care sunt conectate programele calculatoarelor pentru a comunica între ele. Scopul API este de a ușura munca utilizatorilor de tehnologie care doresc să gestioneze simultan mai multe programe și platforme. Pentru a opera cu API este nevoie de cunoștințe destul de avansate în tehnologia informației și comunicații. Un exemplu de interacțiune bazată pe API poate fi o aplicație cloud care comunică cu un server. Un alt exemplu este atunci când accesăm Facebook și interacționăm cu o interfață de programare a aplicațiilor. API poate fi și o platformă web, sistem de operare, sistem de gestionare a bazelor de date sau aplicație pentru biblioteci software.

²⁹ *CrowdTangle* este un instrument furnizat de compania Meta, care facilitează urmărirea, analizarea și raportarea a ceea ce se întâmplă cu conținutul public de pe rețelele sociale *Facebook, Instagram and Reddit*. Acest instrument este folosit de cercetători, manageri social media, jurnaliști și orice persoană interesată de identificarea, monitorizarea și analiza conținuturilor din postările publice afișate de *Facebook* (cf. <https://help.crowdtangle.com/en/>, ultima accesare februarie 2024).

³⁰ European Union Fundamental Rights Agency, *Online content moderation - Current challenges in detecting hate speech*, November 2023, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-online-content-moderation_en.pdf, ultima accesare februarie 2024.

moderare digitală a conținutului de pe rețelele de socializare, dar răspunsul primit nu a fost pe măsura așteptărilor. În orice caz, tehnologia actuală furnizează resurse și instrumente încă nebănuite în confruntarea cu persoanele și grupurile care distribuie conținut instigator la ură în mediul online. Lucrările de specialitate care tratează despre utilizarea Inteligenței Artificiale în prevenirea și combaterea DIU avertizează în permanență cu privire la considerațiile legale, etice și deontologice care trebuie să însoțească astfel de demersuri investigative care au consecințe juridice asupra persoanelor private sau publice.

Concluzii

Pentru detectarea, monitorizarea, analiza și sancționarea persoanelor/ grupurilor de persoane/ organizațiilor/ platformelor care elaborează și diseminează conținut instigator la ură în mediul online este nevoie de dezvoltarea unei aplicații informatice, cu acoperire națională, bazată pe inteligență artificială de către o instituție civilă a statului român, sub coordonarea Comitetului interministerial pentru monitorizarea implementării *Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023*, prin cooptarea institutelor de cercetare (INSHR-EW, Centrul pentru Studiul Democrației-UBB, Institutului pentru Studii de Holocaust și Genocid-UBB) și organizațiilor neguvernamentale (Centrul pentru Resurse Juridice, ActiveWatch, APADOR-CH) care au expertiză relevantă în acest domeniu.

Metodologiile existente de identificare și raportare a manifestărilor instigatoare la ură, a discriminării, marginalizării și excluziunii sociale se bazează încă pe sesizările asumate de cetățeni sau organizații, pe investigațiile întreprinse de agenții precum Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și transmise poliției, parchetelor, altor autorități naționale cu rol în menținerea ordinii și siguranței publice. Colaborarea între autoritățile naționale, comunitatea academică și organizațiile neguvernamentale cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură trebuie valorificată și extinsă inclusiv prin relaționarea cu organisme internaționale ca Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (EU FRA) și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) care sunt avansate în cercetarea și combaterea discursului instigator la ură.

În realizarea aplicației informatice, cu acoperire națională, pentru prevenirea și combaterea diseminării conținutului instigator la ură în mediul online, este nevoie de inițierea și/sau intensificarea colaborării cu companiile care administrează platforme digitale și/sau rețele de socializare. Moderarea (umană sau digitală) a discursului instigator la ură în mediul online, în conformitate cu legislația internațională, europeană și națională constituie o sursă de controverse chiar și pentru cele mai avansate entități publice sau private în acest domeniu. Din *Raportul de etapă cu privire la progresul înregistrat în implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferentă perioadei 2021-2023*, nu rezultă o astfel de preocupare. Activitățile aferente obiectivelor *Strategiei* sunt centrate pe derularea unor misiuni, campanii și acțiuni care vizează informarea, educarea și conștientizarea publicului, în special prin instituțiile de învățământ, cu privire la consecințele proliferării antisemitismului, xenofobiei, rasismului și discursului instigator la ură.

BIBLIOGRAFIE

BĂDESCU, Gabriel, ANGI, Daniela, *Discursul instigator la ură în România*, 2014, <https://www.researchgate.net>.
BOYLE, Kevin, „Hate speech – the United States versus the rest of the world?“, *Maine Law Review*, Vol. 53(2) 2001, <https://digitalcommons.maine.gov>.

CARPINSCHI, Anton & MĂRGĂRIT, Diana, *Organizații internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2011.

COUNCIL OF EUROPE – Cybercrime Division, *Discussion paper: Freedom of expression within the context of action on cybercrime – Practical considerations*, December, 2023, [Homepage - Cybercrime \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/cybercrime/homepage.aspx).

CÂRSTOCEA, Raul, „Anti-Semitism in Romania: Historical Legacies, Contemporary Challenges”, European Center for Minorities Issues – *ECMI Working Paper #81* October 2014, <https://rm.coe.int>.

ENAR – European Network Against Racism, „Racism and Related Discriminatory Practices in Romania”, November 2019, <https://www.enar-eu.org>.

EU-FRA (European Union Fundamental Rights Agency), *Antisemitism in 2022. Overview of antisemitic incidents recorded in the EU*, November 2023, <https://fra.europa.eu>.

EU-FRA (European Union Fundamental Rights Agency), *Online content moderation - Current challenges in detecting hate speech*, November 2023, <https://fra.europa.eu>.

GAGLIARDONE, I., GAL, D., ALVES, T., MARTINEZ, G., „Countering Online Hate speech”, *UNESCO Series on Internet Freedoms*, 2015, <http://unesdoc.unesco.org>.

GHEORGHIU, Oana Celia, PRAISLER, Alexandru, „Hate speech revisited in Romanian political discourse: from the Legion of the Archangel Michael (1927–1941) to AUR (2020–present day)”, *Humanities and Social Sciences Communications*, 2022, <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01228-y>.

GUVERNUL ROMÂNIEI, *Raport de etapă cu privire la progresul înregistrat în implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferent perioadei 2021-2023*, decembrie 2023, https://www.gov.ro/fisiere/comunicate_fisiere/Raport.pdf.

IORDACHE, Adriana, „A qualitative analysis of hate speech reported to the Romanian National Council for Combating Discrimination (2003-2015)”, în *Sfera Politicii* nr. 4 (186) / 2015.

IORDACHE, Adriana & IONESCU, Iustina, *Analiză comparativă asupra legislației și jurisprudenței pe domeniul discursului discriminatoriu sau instigator la ură*, Societatea Academică din România, septembrie 2015, <http://sar.org.ro>.

INSHR-EW (Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”), *Antisemitism de 20%. Raport de monitorizare mai 2022-aprilie 2023*, iulie 2023, <https://www.inshr-ew.ro>.

INSHR-EW, *Percepția relațiilor interetnice și Holocaustul din România - Sondaj de opinie Noiembrie-December 2021* Cercetare realizată de Studio Twelve SRL, 2021, <https://www.inshr-ew.ro>.

INSHR-EW, *Raport cu Privire la Discursul instigator la ură împotriva evreilor și romilor în social media*, 2016, <http://www.inshr-ew.ro>.

KEEN, Ellie & GEORGESCU, Mara (eds.), *Manual pentru combaterea discursului instigator la ură din mediul online prin educația pentru drepturile omului*, 2016, <https://rm.coe.int>.

MEZA, Radu Mihai., *Studiu asupra situației discursului instigator la ură în online-ul românesc*, 2016, <https://www.researchgate.net>.

MEZA, R. M.; VINCZE, H.-O.; MOGOS, A., „Targets of Online Hate Speech in Context: A Comparative Digital Social Science Analysis of Comments on Public Facebook Pages from Romania and Hungary”, *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, January 2019, <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v4i4.503>.

OSCE – Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, *Legi privind infracțiunile motivate de ură: Ghid practic*, 2009, <https://www.osce.org>.

PARLAMENTUL EUROPEAN, *Raport referitor la includerea discursului de incitare la ură și a infracțiunilor motivate de ură în lista infracțiunilor incriminate de UE (2023/2068(INI))*

Comisia pentru libertăți civile, justiție și afaceri interne, 2023.

RĂILEANU, R.; TABĂ, O.; SZELMENCZI, A.; CODREANU, I.; DIACONESCU, L.; MARTIN, R., *Raport Anual cu Privire la Discursul Instigator la Ură 2014 – 2015*, Activewatch, 2016, <https://activewatch.ro>.

SECRETARIATUL GENERAL AL GUVERNULUI, *Strategia națională pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură 2021-2023*, elaborată în 2021, <https://sgg.gov.ro>.

UNITED NATIONS, *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: A Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences*, 2019, <https://www.un.org>.

UNITED STATES HOLOCAUST MUSEUM, *Hate speech and group-targeted violence. The role of speech in violent conflicts*, <http://www.genocide-watch.com>, consultat în februarie 2024.

UDUPA, Sahana, „Digital Technology And Extreme Speech: Approaches To Counter Online Hate”, *Research Paper for the United Nations Peacekeeping Technology Strategy*, New York, United Nations Peace Keeping, 2021.

STANOMIR, Ioan, „ Hamas, barbaria și antisemitismul”, platforma *Contributor.ro*, 2023, <https://www.contributors.ro>.

VLĂDESCU, Andrei, „A gândi, a rosti, a săvârși ura”, *Revista Română de Studii de Intelligence* nr. 22/2019, <https://www.animv.ro>.